

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodat érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Két százados év fordulati napja

a magyar protestáns hitvallók nápolyi gályarabságból szabadulásának 1876. év február 11.

Ha az Isten nem lett volna velünk
... minket teljességgel a nagy habok
vizzel elboritnak vala szörnyen. Zsolt.
124, 1. 2.

Szálljunk vissza emlékezetünk szárnyain 200 évre, midőn e napján az akkori évnek hangzott fel szenvedő őseink ajkain a nápolyi kikötő tengerén az idézett zsoltár hangzata. A megaláztatás és kinteljes szenvedés rettenetes pályája zárult akkor be Dél-Olaszhon ege alatt 18 magyar református és 8 evangélikus lelkész mögött, hullottak le róluk a rabláncok s lőnek szabaddá. A protestáns Hollandia kinyújtá mentő karját hadi hajó képében, annak kebelébe fogadta őseinket s elröpíté szabadabb hazába, emberileg érző hitrokonok felé. Borzasztó szenvedések közepett is hinni, s a hitet megtartani, ez vala nagyságuk! Vajjon ezzel ellentétben nem törpeségnek mondható-e derültebb napokban élni s ingadozni a hitben? Forduljunk e pillanatban azokhoz, kiknek hűségök, végig kitartásuk és jellemzilárdságuk védő és erősítő paizs a hanyatlás és gyengeség ellenében.

A magyar prot. egyház 3 százados élete kevés kivétellel merő küzdés és szenvedés volt. Az a titkos és nyilvános erőszak, mely 1572-ben Bertalan éjt készite a hugonottáknak, nálunk 100 év múlva 1672-ben vonta fel a halálos csapást kiirtandó drága életét a magyar protestáns egyháznak. Kezdetét vette az ugynevezett gyász év t i z e d. Különös tünemény! valahányszor hazánk alkotmánya felfüggesztetett, mindannyiszor meg lett támadva a protestantismus is. Így történt ekkor is! A 17. században az absolut hatalmak Európában mindenütt ellene fordultak a reformációnak, ösztönszerűleg érezvén, hogy az evangyéliom és szabadság, protestantismus és alkotmányosság, iker testvérek. — Annyi áll, hogy a reactió ama századában a római katholicismus nem birt oda nemesülni,

hogy a türelem és szabadság elvét nyugodtan elfogadja. Ha létjogát elismerte a protestantismusnak, mint az ágostai, bécsi és westfáli békében, csak véres háboruk után s erőnek engedve tette azt, azon hátsó gondolattal, hogy mihelyt alkalma leend, vissza veendi az általa ugynevezett kicsikart engedményt. Ezért törettek meg nálunk a békekötések, — a jog ilymódu lábbal tiporása lett aztán egyik főoka az elégedetlenségek szakadatlan megújulásának, a forradalmaknak főleg a leopoldi zord korszakban. A bűnbűnt szült. A vak erőszak, mely a bécsi, nikolsburgi, linzi békekötéseket, országos törvényeket, királyi esküket meg nem tartatá, bűn vala, s a gyász évtized iszonyait eredményezte.

Felállítottott előbb a nagyszombati (1672. május), majd az 1-ső pozsonyi (1673. szept. 25.) és a 2-ik pozsonyi vértörvényszék (1674. márcz. 5), a „magyarországi prot. ekkleziák elnyomorittatásokra.“ Valóságos magyar tribunal inquisitionis! mint Spanyolhonban Ximenes és Gonzales bibornokok, ugy nálunk is érsekek szerepelnek a vértörvényszék élén. A 3-ik s legpusztítóbb hatású vértörvényszéket az 1674. jan. 6-ki királyi rendelet állította fel, 730 prot. egyházi férfiu idéztetett elé. Ez a megjelent 304 lelkészt és tanítót ápril 4. (1674) halálra ítélte politikai bűnrészesség ürügye alatt, pedig mint az „Apologia ministrum evangelicorum Hungariae“ (megjelent Utrechtben 1678) II §. VII. pontjában mondják az elítéltek: a Rákóczy-Zrinyi-féle politikai fellépés akár titkos, akár nyilvános miben állásáról annyit tudtak mint az indiai nagymogul tudott magyar ügyekről „Vajjon lehettünk-e a Nádasdy-Zrinyi-féle felkelésnek — mint vádoltattunk — részesei? Mintha bizony Nádasdy, ki életében legnagyobb üldözönek volt és Zrinyi, kinek birtokain evangélikus lelkész nem türetett, a felkelés tervezetében a mi tanácsunk és közreműködésünket igénybe vették volna.“ E vád „pokoli kutból kivont hazugságnak“ nyilvánittatik ott. — Mindjárt a vértörvényszék 3-dik napján M i s k o l c z y B o d n á r M i h á l y füleki ref. lelkész közmegegyezés után kinyilvánítá, hogy ők ártatlanok, negyed magával vasra veretve, máj. 5. (1674) Pozsony börtönébe vettetett;

máj. 29-kén pedig Séllyei István pápai ref. lelkész és szuperintendens — ki legelőször vettetett bilincsre, — átszállított Miskolczival és társaival Berencsre kemény fogságba, hol 9 hónapig sarczoltattak. A berencsi szenvedők közt volt Bátorkeszi István veszprémi ref. lelkész, ő kesergő énekében illyési lélekkel fejezte ki a ker. hősiesség elhatározását: „Ha ez inségben meg kell is mind halnunk, — De néma bálvány-nak mi fejet nem hajtunk!”

Tekintsünk be Lipótvár börtönébe, hová máj. 7-kén érkeztek meg Kocsi Csörgő Bálint pápai ref. tanár és társai, s hol a torquemadai és arbuezi hajlamu Kellió Miklós jezsuita kegyetlenkedett felettök; Kocsinak mindkét lábára török vasat veretett s tüzes fátylakkal verette őt meg; Kálnai Péter putnoki ref. lelkészt puska-agy, dárda és botokkal üttette, haját, szakálát tépette, mert a körül hordott ostya-szentség előtt letérdepelni nem akart; Loyola ünnepén (jul. 31) Szilvássy István császári ref. lelkészt, mivel misére menni vouakodott, úgy megkinoztatta, hogy a templom padlatán élettelenül feküdt darabig s társaiknak kellett őt a tömlőcbe vissza vinni.

A sárvári börtönben Szivicski András sághi ág. hitv. lelkész a kinzás miatt száját nem használhatta, betegségben nem ápoltatott s 1675 jan. 6. hunyt el, csak holta után vétetett le róla a bilincs.

A kapuvári börtönben Szendrei Márton harmaczi ref. lelkész, 75 éves agg, márcz. 5. hunyt el lánczaiban, s siralmak közt a Rába folyó partján temetett el.

Az evang. predikátorok és tanítók ügyében a felséghez beadott kérelem az esztergomi érsekhez utasított véleményadás végett, ki azt véleményezte, „hogy a foglyok még néhány napi kinzás után száműzettesenek.” (Liszky: a pápai r. e. Levéltára. 36. l.) Ugy lett.

Márcz. 18. (1675) Lipótvárról, márcz. 25. Berencs-ről indították száműzetésbe a hitvalló foglyok Morvaország, Ausztria és Stirián át, ettől kezdve vasban és gyalog a hó és jéggel borított vidékeken; ápr. 6. értek Triestebe, hol istálóba rekesztetvén bajuszok, szakáluk lenyíratott, ruháik és pénzeiktől megfosztattak, innen az adriai tengeren Piscaróba hajón, innen Nápoly felé éhenszomjan gyalog hajtottak. Az uton Kocsi Cs. Bálint ifju (akkor 28 éves) erejével némi szolgálatot akarván tenni, szándékosan mindég hátul járt hogy az erőtlenség miatt lassan haladható idősb társait fedezze saját testén fogván fel a kísérő katonák ütéseit. Ápril 29. Theateból kiindulás után Séllyei István nem tudván kivánt gyorsasággal menni Plost tizedes által durván megveretett, szájából, orrából folyt a vér, s oly lankadt lett, hogy számár hátra kellett ültetni, aztán az állat oldalát festé a kifolyó nemes vér.

Menésre képtelen volta miatt Illyés Gergely malomsoki ág. hitv. lelkészt is számárhátra kellett helyezni, az elgyengülés és betegség miatt azonban ott sem tarthatván magát, lefordult és szörnyet halt Capra Cottánál (Nápolytól 6 mértföld), ott hagyták eltemetetlenül. Gócs Mihály kálnói ág. hitv. aggastyán lelkész Aversa városánál halt el s hagyatott szinte temetetlenül.

A golgotai út (50 nap után) máj. 7. érte el a végpontot, ekkor értek a foglyok Nápolyba s fejenként 50 aranyon gályarabokul eladattak. Szent Klára, Capita-neatus, Szűz Mária stb. volt neve a gályáknak, melyeken raboskodtak. A megérkezés után négy nappal hunyt az össze esett Füleki István napradi ref. lelkész, a gályáról közkórházba szállítva. Miskolczi Bodnár Mihály el sem érhetett Nápolyba, Theate börtönébe hagyatott hátra, hol lábát le is kellett vágni, itt a 6. és 143. zsoltár éneklése után lehelte ki máj. 19. hajnalban lelkét,

Jablonezai János bélyei ref. lelkész heted magával Siciliába Melassó várába vitetett (jun. 4.) Messina ostromára indítván az a gálya, melyen raboskodtak. Evezősnek használtatott mint ifju és erős karu a muhamedán foglyok közt, kötél és korbáccsal gyakran ostromoztatott. Zedényi István b. a. dörgicsi ág. hitv. lelkész jul. 1. hatod magával szinte Siciliába, Palermóba, szállított a francziák ellen folyó harc terére. — Másnap halt el Szilvási István császári ref. lelkész a „Szent Klára“ gálya rabja, vissza utasítván a halálos ágyánál kísértő r. katolikus lelkészt. Teste a tengerbe dobott. A vértanukként elhaltak között felemlítjük még Borhidai Miklós szentandrászi ág. hitv. lelkészt, a ki Syracusában, — és Paulovics Mihály turóc sz.-mártoni ág. hitv. tanítót, a ki Nápolyban (okt. 4.) hunyt el, egyiket a földbe, másikat a tengerbe temették. — Paulovics halálra válása után írta Kocsi Cs. Bálint a „Szent Januárius“ gályán (okt. 5.) kelt megható levélét a debreczeni lelkészekhez, elpanaszolva rettenetes helyzetöket, segedelem gyűjtésre híván fel őket.*)

Egyes levelekben lettek figyelmeztetve némely külföldi férfiak a szenvedők szomorú sorsáról. Otrókocsi Fóris Ferencz, rimaszécsi ref. lelkész (1675 jun. 6.) Leusden utrechti tanárnak írta meg maga és társai fogságát; e levél másolata (nov. 5) olvastatott fel a genfi papi testület ülésén; ugyancsak Otrókocsi írt Turretin Ferencz genfi tanárhoz is; Vörösmarty Mihály ref. lelkész meg Zaff Miklós velencei orvoshoz; Simonidesz János breznó bányai ág. hitv. tanító meg, kit némely jóindulatu nápolyi kereskedők szabadítottak ki, Weltz György és Railand Jakab nápolyi polgárok segélyével Olaszországon át elutazott

*) Debreczen az erdélyi fejedelemségben esvén akkor, az üldözök karja és hatalma ide nem érhetett.

Wittenbergbe, hot Kellio jezsuita ellen két művet adott ki. Velence híres orvosa Zaff és Nápoly gazdag polgára Weltz valának a gondviselés kezében az első közegek; Weltz juttatta el a foglyokkal érintkezvén ezek iratait többek közt a hollandok bási consulának; Zaff maga irt a helvétziai egyetemekhez, a német fejedelmekhez, ángliába.

Igy érkezett el az 1676-dik év, mely a s z a b a d u l á s é v e vala.

Midőn már emberi látkör szerint csak dicstelen elhullás s holtig kínládásnál más kilátása nem vala az ártatlan foglyoknak, európai körülmények jöttek közbe, melyek kedvező fordulatot idéztek elő. A nagy római katolikus állam feje XIV. Lajos a kis protestáns Hollandiának (1672) hadat izent. Lajos hódító tervének ellenállandók (1674-ben) a német birodalom, Leopold és Spanyolország is egyesültek, folyt a nagy háboru 1679. a nymwegi béke megkötéseig. E háboru hozta a spanyolokkal, kik birták akkor Nápolyt és Sziciliát, egy zászló alá Hollandot; a francziák által fenyegetett Szicilia tengeri oldalról védelmére küldetett a hollandi hajós sereg, élén a hős Ruyter Adorján Mihály tengernaggyal; előbb Haen János al-tengernagy 1675 decz. 1. érkezett Nápoly révébe. Már korább Hollandia bécsi követe, Hammel Bruininx, diplomátiailag megtette a kellő lépéseket a szenvedő lelkészek kiszabadítására, s hazuról is utasította Ruytert, ki aztán a Nápoly olasz kormányzója Alvarez Péternél, támogattatva Vandelentől (hollandia követe a nápolyi udvarnál) sikerrel járt el dicső feladatában. Az angol követ Littleton, s a szász választó fejedelem szinte közvetíték magukat.

Wirth Egyed, a hollandi hajós sereg lelkésze látogatta meg legelőbb a lelkészeket s tiz pontba foglalt felvilágosítást vevén tőlök, megjelent a nápolyi alkirálynál, értesíté részletesen a megérkezett Ruytert. Ruyter aztán — a segélyadó Hollandia kívánalmának a segítséget elfogadó spanyol kormány illédékből sem akarván ellenszegülni, — 1676 jan. 22. kimondatá a nápolyi főhatóság által a szabadon bocsátást. Február 11-kén (1676) Vireth Egyed és Westhiowe Tódor holland lelkészek vezették ki a szenvedés Egyptomából a hitvallókat, előbb Haenhez, majd Ruyterhez, a szabadság hajójára, hová már Weltz gondoskodása következtében tisztos öltönnyel ellátva léptek a 46 és 124. zsoltár éneklése közben. Keresztyéni tiszta örömmel fogadta őket a tengernagy, győzelmei közt azt tartá legszebbnek, hogy Krisztus ártatlan szolgálit, mint eszköz az Isten kezében, az elhordozhatlan járom alól kiszabadithatá. Az örömnapot 26 hitvalló érte meg. A Buccariba rekesztett 18 fogoly is megszabadult a szász választó fejedelem közbeléptére.

Lipót király kegyelem levele is kiadatott, de a hazába visszatérés engedélye nélkül. A volt foglyok többnyire Helvétiaába húzódtak. Május 19-kén érkezett Séllyei a primus inter pares, Züri ch b e, hol Wirth (Hospinianus) Rudolf János főlelkész fogadta szállással. Wirth festette le Séllyei arczképét Meyer Konrád képiró által, mely kép jelenleg a város könyvtárában áll s erről készítettett egy másolat Magyarország számára. Kocsi Csergő Bálint 10 nap mulva jutott Züri ch b e harmad magával, a derék Hottinger János, a héber nyelv tanára nyitá meg lakát előttök, itt irta aztán meg „Narratio brevis“ czímen rajzát szenvedésöknek. Heidegger János, Lavater János tanárok és Kaegius János biltensei lelkész is felette kitüntek hitvallóink iránt mutatott tetteleges szívélyességben.

A Züri ch b e meghuzódott számüzöttek közösen egy nevezetes okiratot (Instructio brevis) szerkesztettek 1676 aug. 17. s nyujtottak be a Genfben székelő angol követhoz ennek kívánságára. Az irat végén így szóltak: „Nemes férfi! mindezekből megértheted a magyar református egyháznak hajdan virágzó (hol csak a mi emlékezetünkre több mint 2000 református s majdnem annyi lutheranus lelkész működött volt), most pedig levert, rendes lelkészeitől megárvahadott állapotát. Valóban gyászol a magyar ref. egyházi Sion török s még inkább az osztrák igának nyomása alatt;“ kéri meg ható szavakkal, hogy tehetsége szerint működjék közre „a magyar egyházak régi szabadságának teljes visszaállítására,“ — s arra hogy adassék vissza nekik, az elszórtaknak, az édes haza. — Óhajokat fejezik ki vajha a kötendő nymwegi békében az angol király s a keresztyén fejedelmek közvetítésével a magyar hazának nem csak az egyházi, hanem polgári szabadsága „egészben visszaállítására és sértetlen fentartására“ határozatok hozathatnának. — Szivök tehát egyképen dobogott a hazának mindkét rendbeli szabadságaért. — Tiszta jellemű, meleg keblű hazafiak is voltak ők s az emlékezet e mai napján őket a honfui koszorúval is méltán illethetjük.

Ruyter a keresztyén hős még azon évben (1676) a messinai ütközetben a francia túlerő ellen vitézül küzdve ágyúgolyó által életét veszté, Syrakusában halt meg, holtteste Amsterdamban vitetett s háládatos hazája az új templomban méltó emléket emelt neki. Mi magyarok szivünkben hordozzuk az ő emlékét, neve fénylő csillagként ragyog enyészhetlenül a magyar protestantismus borulatai között. — A derék Weltz pár és Zaff valódi védangyalai valának azoknak, kiket minden elhagyni látszott. Emlékezzünk kegyelettel rólok, az Ur küldé őket újabb apostolai vigasztalására, mint küldé egykor angyalát Péterhez a börtönbe.

Megemlékeztek a ujabban francia protestánsok is, kiknek hasonló gyászos sorsuk vala a miénkhez, — a magyar hitvallókról, S a y o u s E d e most egy éve olvasta fel a francia protestáns történelmi társulat gyűlésén történelmi tanulmányát ily czim alatt „Les pasteurs Hongrois et les Galéras de Naples (1674—1676),“ mely a társulat havi közlönyében (Bulletin februári szám) Párisban kiadatott. Sayous végsorait ide igtatjuk: „Az ő (a számüzött lelkészek) megpróbáltatásuk nem vesztett el, Magyarhon hosszas üldözéseinek egyik korszaka sem volt nagyobb hatással, mint ez, a lelkekben a protestantismushoz ragaszkodás erősítésére. A lutheránusok és reformátusok közötti összhang erősödött leginkább; a régi versengés enyészett; a két testvér egyház egy időben, ugyanazon börtönökben, ugyan azon pellengéren szenvedett lelkészeik személyében: megtanulták hát lenni az, minek mindig kellett volna lenni: két nagy történelmi, független és testvér gyülekezete az egy és ugyan azon egyháznak, a reformáció és az evangyéliom egyházának.“

Megemlékezünk e Lap utján mi is a nagy drámáról, melynek 200 év előtt szintere volt hazánk azon része, hol az absolutismus, clericalismus és jezsuitismus lábball tapodta mind az emberi, mind az isteni törvényt. Az emlékezetnek is van misiója: tanítja a jövőnek, mely perczenként válik jelenné, és a jelennek, mely perczenként válik multtá, hogy a s z e n t k i n c s a vallás is tűzpróbák által nemesül, tisztul, s a csodás csipkebokorként ég, de nem emésztetik meg.

Tanítja azon szép igazságot, mit Tatai Sámuel tornaaljai ref. lelkész a Buccariban gyötörtetett, s „diras et duras carcerum

atque exillorum molestias“ kiálló hitbajnok a Séllyei albumba Zúrickben 1677 márcz. 5. bejegyzett: „Vincit qui p r o l u c e, Deo duce, sub cruce pugnat.“

Szenvedéseknek leánya! Magyar protestáns egyház! ne legyenek neked többé ily szomorú napjaid! de legyenek neked a legzordonabb korban is példányként világlókhöz hasonló oly hitszilárd gyermekeid, kik a nálok letett szent letéteményt maguknak s utódaiknak megőrizni tudják.

Balogh Ferencz.

B E L F Ő L D.

A magyarhoni ág. hitv. evangélikusok egyetemes gyámintézete. (Vége.)

A helyigyámintézet június hó első felében tart gyűlést s határozott czélú s szabad rendelkezésre szánt összegeit számadásaival együtt június 15-ig az esperességi gyámintézethez felterjeszti. Az esperességi gyámintézet július 1-ig a kerületi gyámint. bizottmányhoz, a kerületi augusztus 1-ig az egyetemeshoz küldi fel számadásait és segély összegeit.

Ha valamely egyház tüzvész által kárt vallott, vagy erejét jóval felülmúló építkezést kell végeznie, vagy anya egyházzá kíván lenni és segélyért a gyámintézethez vagy a G. A. egylethez folyamodik: folyamodványát ekép kell felszerelnie. Ki kell mutatni ugyanis: a) hány lélekből áll, mennyivel járul az egyház fentartásához évenként, egyenként, átlag és összesen? b) mily célra kér, mennyit ad maga egyenként, átlag és összesen e célra? c) az építkezés tervét és költségvetését, ebben a szükségletet, fedezet és hiánylatot? d) részletesen kiírva az eddig nyert segélyt s annak mire, miként fordításáról szóló részletes kimutatást? e) mely társulatnál, hány évre szóló szerződés mellett, mily összegekre vannak összes éghetőségei biztosítva? f) mennyivel járult az utóbbi öt év alatt a gyámintézet céljaihoz? Az eként felszerelt folyamodványok az esperességi gyámintézethez terjesztendők fel és az e folyamodványokat s azok mellékleteit megbirálja; az elfogadhatókat kivonatozza s érdem sorozati rendbe állítja, az el nem fogadhatókat pedig indokolt hátrattal visszaküldi.

Az esperességi gyámintézetek a segélyért folyamodó egyházak érdem sorozatát a kerületre, hol abból betürendes sorozat állítatik össze, — s a kerületek az egyetemes gyámintézeti bizottmányhoz terjesztik fel. Az egyetemes központi bizottmány a kerületek által ajánlott egyházak folyamodványait összeállítja, azok kivonatait összeszerkeszti s az egyetemes gyámintézeti közgyűlés elé sorban kimutatja a G. A. egylethez, a nagyszereket adományra a 400 frtos szeretet adományra és a kiváló segélyezésre folyamodott s ajánlott egyházakat.

Ezekből láthatólag a helyi esperességi, kerületi és egyetemes gyámintézetek szerves összefüggésben állanak egymással, az alantas intézetek a felsőbbek ügyvezetésébe választás, kormányzásába a közgyűlésekre küldött képviselőik által gyakorolnak befolyást; míg a felsőbbek az alattok lévő intézetek számadásainak felülvizsgálása, segélyezésre tett ajánlataik megbirálása folytán felsőbb fórumot képeznek. A helyi gyámintézet összes bevételének csak $\frac{1}{4}$, az esperességi már $\frac{1}{3}$ -, a kerületi pedig $\frac{1}{2}$ része felett rendelkezhetik szabadon, míg az egyetemes nem csak a szabad rendelkezésre befolyt, de a határozott

czélú összegeket is belátása szerint osztja meg. Ekép bizonyos fokozat van a segélyösszeg feletti rendelkezés jogát illetőleg megállapítva, mit aztán sem a választás, sem a segélyösszegek hovaforítására felügyelet, sem az egyházi építkezések felülvizsgálatára nézve keresztül vive nem találunk. A választást, a mennyiben mind a kerületi, mind az egyetemes gyámintézet bizottmányának tagjait az esperességi gyámintézetek választják, — a segélyösszegek hovaforítására és az építkezésekre felügyeletet ugyanis az esperességi gyám. végzi s a kerület és egyetem legfellebb az erről szóló jegyzőkönyveket vizsgálja felül. — Építkezés tekintetében annyira meg vannak kötve a segélyezett egyházak, „hogy építkezniök csak azon terv és költségvetés alapján szabad, melyet az esperesség elfogadott és az esp. gyámintézet láttamozott.“ Ennélfogva a segélyösszegek feletti rendelkezést kivéve, az esperességi gyámintézeteknek felettéb széles jogkör állapított szervezetben meg.

A mi már az intézet 1874—75-ik évi jelentését illeti, feltevésekkel az abban a legközelebb tartott közgyűlés jegyzőkönyvét, a múlt évről szóló számadást s végül, mi igen érdekes, az 1861-ik évtől 75-ig segélyezett egyházak betürendes névsorát a nekik nyújtott segélyösszegekkel együtt.

A jegyzőkönyv kiválóbb fontosságú tárgyai: Czékus István szuperintendensnek 33 szavazatból 23-mal egyetemes gyámintézeti egyházi elnökké történt választása felőli jelentés Ivánka Imre világi elnök részéről. A G. A. egylettől egyházak és tanodák segélyezésére a központi pénztárba 13,923 frt 46 krtak küldéséről felolvasott átirat. Gyámintézeti utasítás elfogadása s az annak kinyomatását és szétküldését elrendelő határozat. Királyföldi Péter pápai lakos végrendelete s végre a központi bizottmány jelentése az egyes kerületek számadásainak megvizsgálásáról. A budapesti nőegylet két szegény egyház részére templomi edényekből álló adománya. Az egyetemes gyámintézet tőkije, mely jelenleg = 30,773 frt 67 krt tesz.

A múlt évi számadásra vonatkozólag álljon itt a jelentés D) alatti táblás kimutatása. (Lásd jelentés 22 l. végig a jegyzetekkel együtt.)

Adott az egyetemes gyámintézet a G. A. egylet javára 200 frtot, a G. A. egylet szeretet adományához 100 frt, a G. A. egylet által ajánlott egyházak közül 4-nek 25—25 frtjával 100 frt. A 400 frtos szeretetadományban Német Palánka, Tarnóc, Pécs és a k. szebeni német egyházakat részesítette. Ezekon kívül adott az egyetem a bánági és szlavonai missiókra 75—75 forintot, 9 egyháznak 50—50 és 30-nak 25—25 frtot.

Kiosztott az egyetemes gyám. gyűlés a legközelebbi évben 3646 frt 57 krt a szabadrendelkezésre, 518 frt 51 krt a határozott célokra befolyt összegből; kiosztottak közvetlenül a gyámintézeti testületek 4202 frt és 38 krt, a kiosztott segély 8367 frt 46 krt tesz s így a tavalyinál 459 frt 15 krral kevesebb. A G. A. egylet küldött 13,923 frt 46 krt, a tavalyinál 1272 frt 40 krral többet. Az egyházak 22,290 frt 92 kr segélyösszegben részesültek s ekép 815 frt 23 krral többet kaptak mint a múlt évben.

Végre az 1861—1875-ig segélyezett 190 egyház s iskola közül a legnagyobb segélyben részesült a f.-lövői tanítóképezde, kapván 19,652 frt 63 krt, utána a bánati missió 7529 frt 22 krral, a budapesti német egyház 6824 frt 35 krral segélyezettvén. Érdekes ránk, tiszántuli egyházkerületben lakó reformátusokra nézve olvasni, hogy a mi kerületünkben levő Kőlcse 2690 frt 6 krt, N.-Károly 226 frt 25 krt, N.-Várad 4880 frt 74 krt s Szeged 5027 frt 26 krral segélyeztettek. A segélyezettek kimu-

tatásában csak 3 özvegnő és a soproni szegény gyermekek intézete fordulnak elő.

Berekeszttem már is hosszúra nyult ismertetésemet azon óhajttal, hogy e szépen indult gyámintézet gyarapodjék, izmosuljon s követésre buzdítsa a hazai másik evang. protestáns hitfelekezetet is. s—s.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

VIII.

Hát bizony minket jámbor hitöröket, — kik nem jelentkeztünk Pesten a készülőben levő biblia kefelevonataiért — secundába ponált professor Kovács Albert ur a héber nyelvből. — Talán nem érdemeljük meg e megsecundázást, de megkaptuk; megkaptuk pedig rózsapiros füzeteinek utóbbi számában, hol jelenti azt, hogy kik kértek revideálás végett iveket az új biblia fordításból.

Nem szándékozunk calculusunk emendatiójára alkalmat kérni, kivált a profosser urtól kit talán még sem bizott meg senki calculus osztogatással, csak azt akarjuk megértetni vele, hogy miért nem kértünk és nem is fogunk kérni iveket a biblia újabb fordításából.

Csak azért nem kértünk kedves professor ur iveket abból a biblia fordításból, mert mi azt egyszerűen az egyéni vállalkozás jóakaratu kezdeményezésének tekintjük, mely lehet sikerrel biztató, s a névtől, mely homlokán ragyog — fénynyel körül sugározott, s a kéztől — mely vezet — megáldott, de az egyetemes magyar protestáns egyház esdve várt kedves vendége nem lehet kivált a jelen viszonyok közt.

Mi egyéni vállalatnak tekintjük még ama híressé lett főpásztori levél ajánló bevezetése után is az egész fordítást, mely rendkívül sikerülhet a nélkül, hogy a sikerből osztályrészt követelhetne a magyar protestantismus buzgalma, vagy elbukhatik a nélkül, hogy a magyar protestantismust e bukásért legkisebb vád érhetné.

Hogy pedig csakugyan egyéni irodalmi vállalat maradt a biblia e fordítása, kitetszik abból is, hogy a múlt évben tartott egyházkerületi gyűlések jegyzőkönyvei csak egy rövid sorban sem emlékeznek meg a vállalat megindulásáról.

Nem vagyunk oly elfogultak, minőknek fest bennünket a modern dilettantismus ecsetje, s szívünkben óhajtunk a várakozásnak megfelelő eredményt, de nem hiszszük, hogy a magyar protestáns nép eldobja magától megszokott bibliáját egy újabb kedvéért; — mert nem áll az irodalmi miveltés azon fokán, hol a nyelv szépsége iránti érzék már ki van fejlődve.

Nem biztosítja a kelendőséget — szerintünk — a kissé magasra szabott ár sem, melyet a mostani körülmények közt csak nem üresen álló zseb alig bír meg.

Reményljük másfelől, hogy papjaink megfogják venni az új bibliát, s így vesztéssel nem fog járni ezen vállalat.

Végül egy kérést intézek azokhoz, kik Pesten képviselik az egyházi irodalmat. — Győződjenek meg arról, hogy nem ellenséggel, csak ellenféllel van dolguk, s ne használjanak oly sőtét szint — bizonynyal meglevő árnyékoldalaink kisatirozásánál. — Kovács A. professor urat pedig különösen is kérjük arra, hogy calculusokat ne osztogasson azoknak, kik nem voltak, s nem is lesznek tanítványai.

Vaskalap.

Egyházkerületi gyámpénztár Debreczenben,

a tiszántuli egyházkerület lelkészei és felek. népisk. tanítói számára.

(Folytatás.)

A fentebbi feltételek teljesítése után 5 év múlva nyerni fognak.

I-ször. Az alakulás napjától fogva munkaképtelenné leendő lelkészek, özvegyeik, árváik; tanítók, özvegyeik, vagy ezek halálával árváik:

Nyugdíjjak:	I-ső oszt.	II-ik oszt.	III-ik és IV-ik oszt.
Lelkésze:	420 frt.	360 frt.	300 frt.
Özvegye:	360 „	300 „	240 „
Egy-egy árváé:	42 „	36 „	30 „
Tanítóé:	320 „	260 „	III-dik oszt. 200 „
Özvegye:	260 „	200 „	140 „
Egy-egy árváé:	32 „	26 „	20 „

A gyámpénztár már — feltéve, hogy a tanító testület tömegesen csatlakozik ez intézethez — eképen fog megalakulni:

1. 204 első oszt. lelkész belépti díjjal 300 frt. frtjával össz.	kr.	61,200	—
166 másod oszt. lelkész 200 frtjával		33,200	—
206 harmad-negyed oszt. lelkész á 100 ftj.		20,600	—
409 első oszt. tanító á 180 frtjával		73,620	—
376 másod oszt. tanító á 130 „		48,880	—
250 harmad oszt. tanító á 80 „		20,000	—
2. Az egyházm. papi gyámpénztárakból bejön 107,592 ft 20 kr.			
A most szolgálatképtelen pap családokért $\frac{10}{100}$		5760	—
Az egyházmegyei tanítói gy. p.-tárakból		53,796	40
Mostani munkaképtelen tanító családokért $\frac{10}{50}$		5175	—
Összesen:		429,824	60 kr.

Mely összeg 5 év alatt 10 kamatos kamattal megy = 692,235 ft 85 kr.

A kezelésért ezen 5 év alatt évenként 1000 forintot számítottok, mely kikerül az év folytán ujonnan belépő tagoktól.

E belépti díj nevezetesen a lelkészek 50% -ka után számitatván közép számitással 200 frtjával megy = 2304 frtra, melyből 1000 frt kezelésre levonván, marad 4 évi kamatozásra = 1304 ft lesz összesen = 1909 ft 18 kr.

A tanítók belépti díjja 1-ső évben 50% á 130 frt közép számitással megy 2691 frtra, melyből 4 év múlva lesz 10 kamatos kamattal együtt = 3939 ft 89 kr.

E belépti díj 2-ik évben ismét 1304 + 2691 ft lévén, e 2 összeg 3 évi 10% -tos kamattal együtt megy 5317 ft 34 kr.

Harmadik évben begyüendő belépti díj 2 évi $\frac{0}{100}$ -tal együtt 4833 ft 95 kr.

A 4-dik évben begyüendő belépti díj 1 évi $\frac{0}{100}$ -tal együtt 4394 ft 50 kr.

Az 5-ik évben begyüendő belépti díj ezek összege: 3995 ft — kr. 24,389 ft 86 kr.

Melyhez jön a 6-ik év elein a papok részéről gyámpénztári díjjal 3080 ft — kr.

„ „ a tanítók részéről 3264 ft — kr.

Mely összegekkel együtt az intézet fő-tőkéje lesz a 6-ik év elején, midőn a gyám-segély folyóvá tétetik = 722,968 ft 71 kr.
mely összeg 8 % kamata 57,837 ft 49 kr, mely következő gyám-szükségleteket fedez:

A kezelő hivatalnak és irodai költségekre:	3000	"	—	"
20·4 lelkész $\frac{1}{4}$ -dének — ennél több sohasem lévén segélydíjjas á 420	2142	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 360 ftjával	5508	"	—	"
16·6 lelkész $\frac{1}{4}$ -dének, á 360 ft	1494	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 300 ft	3735	"	—	"
20·6 lelkész $\frac{1}{4}$ -dének á 300 ft	1545	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 240 ft	3708	"	—	"
40·9 tanító $\frac{1}{4}$ -dének á 320 f.	3272	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 260 f.	7976	"	50	"
37·6 tanító $\frac{1}{4}$ -dének á 260 f.	2444	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 200 f.	5640	"	—	"
25·0 tanító $\frac{1}{4}$ -dének á 200 f.	1250	"	—	"
" " $\frac{3}{4}$ -ed özvegyének á 140 f.	2625	"	—	"
A mostani agg lelkészeknek, vagy özvegyeik- nek I felerészben	3672	"	—	"
" " II-ik osztályuaknak	2490	"	—	"
" " III. IV. osztályuaknak	2472	"	—	"
A mostani agg tanítók vagy özvegyeiknek I. oszt. fél részben	5317	"	—	"
" " II-ik osztályuaknak	3760	"	—	"
" " III-ik osztályuaknak	1750	"	—	"
Összesen:	63,800	ft	50	kr.

(Vége köv.)

M u h i D á n i e l, m. k.
ref. lelképásztor.

Értesítés N.-Körösről.

A dunamelléki ref. egyházkerület nagy-körösi tanítóképző intézetében a tavaszi tanítóképesítő vizsgálatok f. é. márczius hó 27-kén s következő napjain fog-nak megtartatni. A jelentkezők kérvényeiket, melyekhez keresz-telő levél; továbbá tanulmányaikról s eddig folytatva, életükről; valamint erkölcsi maguk viseletéről szóló bizonyítvány csato-landó, nt. Filó Lajos urhoz, mint a vizsgáló bizottság elnökéhez. Nagy-Körösre márczius 13-ig küldjék be.

Nagy Körösön, 1876, február 7-kén.

M a g y a r A n t a l,
igazgató.

K Ü L F Ö L D.

Az Evangelikus Szövetség évi gyűlése Belfastban.*)

Első nap. — Megnyilt 1875. évi okt. 19. közimádkozás-sal a nagy zene- csarnokban. — Este 7 órakor kezdve tár-salgó-gyűlés (Conversatione) az Ulster teremben, thea estély félóráig, félóra mulva, a 100-dik zsoltár eléneklése s fohász

*) Ez értekezletről szóló hivatalos jelentés megjelent London-ban, 1876. 84 lapon. Kivonatilag a magasztos eszmék miatt ismertet-jük az értekezlet lefolyását s a beszédeket.

S z e r k.

után, a megtelt teremben Vavenet lord elnök üdvözli a gyűlést „az Ev. Szövetség feladata előmozdítani azon egységet, mely kiegyeztethető a jól szabályzott tökéletes szabadsággal. Jelen-leg szükség van ily célzt eszközölő testületre, kedvező is az idő épen a változások küszöbén, a nyomozás szelleme mindenütt megindult, a gondolatok oceána hullámzik, magáévá teszi egy congregationalista lelkész azon tételét: tanácskozzunk akár egész évig oly egyesülésről, hol az egyházak vétkei helyett csak erényeit lehessen megünnepelni.“

Utána a belfasti „Királyné Kollégium“ igazgatója H e u r y szolt. „A tudomány emberei hivatvák vitatni és felderíteni a cso-dás rokonságot, mely az anyagi világban van, s az egybevetés által az emberiségre áldást, világosságot és tanulságot vetni. — De az anyag átalakulásai és rokonságai nem hozhatnak létre életet, érzelmet, gondolatot, értelmet. A józan elvű tudományos nyomozás főrésze s végtelen eredetű okra vezet, ki ne csak ké-pes legyen teremtő hatalma által anyagot hozni létre, hanem értelmiségét is közölni az emberrel s épen ezáltal mozdítani elő az emberi nem boldogságát. A teremtés istenében, a J. Krisz-tusbani kijelentésben hívők tudják, hogy Jehovah a természet-nek és kegyelemnek egyaránt Istene, s nyomozódásaikban nem tehetik félre azon tényt, hogy őt mi nem csak munkái, hanem i g é i által is megismerhetjük. A váltság evangéliomának mind itthon, mind künn lehető legnagyobb elterjesztése által, s a közreműködés és egység igazi titka felfedezése által emelte-tünk a keresztyén e g y ü t t é r z é s (sympathia) magasb alapjára, mely eredetében szellemi, érzelmeiben mély, vágyaira nézve oly magas mint az ég, s oly széles mint az emberiség ha-tártalanságában, — ihletét Isten kebléből veszi, Istentől ki maga szeretet, s lelke által a megtérők ébredező szívébe fuvalja az isteni elveket.

Az isteni kegyelem által tétetünk mi részeseivé e szeretet isteni adományának . . . Jézus igazi megszemélyesülése az isteni szeretetnek, őt szükségli vágyakozó lelkünk nemcsak béke vé-gett, de felébresztésére és táplálására bennünk a szent és égies együtt érzésnek, mely a mi szemek Jézusra függesztéséből származik, annyira, hogy látva mintegy tükörben Isten dicsősé-gét a J. Krisztus arcában, mi magunk is ugyanazon képpé vál-tozunk át dicsőségről dicsőségre az Ur lelke által. — A halhat-lan lélek szellemiségének itt van bőven elég téve. Az együttérzés e csudálatos elve az, a mely a koronás főket s a szerény alattva-lókat a közimádkozás ünnepélyes óráiban a templom udvarában közös színvonalon tartja magasztalni az örök királyt, ki nem személyválogató . . .

Vannak akadályok az érzelmek összehatása előtt, ilyen a felekezeti féltékenység. Nem lehet, nem is kívánatos lerontani minden felekezeti válaszfalat, csak aztán lehetővé tétessék az által s a mellett előidézése az egymás szeretetének s a jótetteknek. A közistentiszteleti szertartások teljes egysége vagy az egyházi szokások és fegyelmé lehetlen, nem is óhajtható. Itt áll elő az egyéni ítélet joga: magunknak választani meg az istentisz-telet módját, megadni másoknak mit magunknak igénylünk a szeretetet, mely áthágva a felekezeti korlátokon a szeretet Istene-től veszi sugalatait, ki a szertartások mellőztével a szívbe veti beható tekintetét. Ez az egység, ez az erő. Az igazság terjedé-sének főszköze: ne emberekben dicsekedjünk! vessük vissza Pállal az ember imádatát, mely Krisztus elfelejtésére vezet.

Másik akadály a keresztyén egységnek a keresztyének között annak elfeledése, hogy minden prédikálás célja a l e l -

kekedve tartozik lenni. Tanult, jólképzett lelkészek mindég lényeges kellékek valának az igazság hirdetésére, s most ha valaha, parancsolólag szükséges ily lelkészi kar, mely hatalmas legyen a szentírásban, felkészült tudománnyal, ítési élel és tanultsággal, hogy szembeállni tudjon a tévely hamis képzeinek.

A külföldi képviselőket felállva üdvözölték. Hallatták szavaikat Irhon, Skóthon, Francia ország, Belgium, Holland, Spanyolhon, Hamburg, Róma kebeléből érkezett követek.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz.

A poroszországi egyetemes zsinat.

(Folytatás.)

Ez alkalommal a következő észrevételeket és kérdéseket csatoljuk még ide:

1) A zsinati tagok egy részének eme hangsúlyozott s ismételt jellemzése „tekintélyes, egyházilag tapasztalt és érdemes férfiak” — igen általános és egészen alanyi ítéletre van hagyva.

2) Az azzal egybeköttetésben álló változtatása az alig életbelépett egyházközségi és zsinati szabályzatnak nyilvános engedmény a liberalismus részére az egyházban és — az országgyűlésen.

3) A tartományi zsinatokon a királyi biztosok ismételték és határozottan erősítették, hogy a küszöbön álló gyűlésen az egyetemes zsinatrenden kívül semmi más felett ne legyen tanácskozás, miért az egyházi házassági jog szabályozása végett beadott sürgős indítványok elutasítottak. Az ugynevezett „zárhatózatok” tulajdonképen nem tartoznak az egyetemes zsinatrendre.

4) Vajjon az „egyházi tanszabadság” szabályozása csak a lelkészekre terjesztetik-e ki, vagy pedig a theologiai tanárookra is, kiket hivatalukba az állam helyez be és a kik az állam felügyelete alatt állanak, holott a tartományi és egyetemes zsinatokon képviselőik által befolyásukat érvényesíthetik?

5) Az egyetemes zsinatnak az egyházi kormányzás feletti „panaszait” a főegyháztanács „határozza meg.” De miként? ha a panasz magának e hatóságnak működését illeti? — Vagy ez egészen félre teheti az egyetemes zsinat ítéletét?

6) Mire való a „felekezeti közértesítés” és a főegyháztanácsnak az egyetemes zsinat jóváhagyásával történő részvéte felekezeti közeli gyűléseken? Ha e mellett szemügyre vesszük, hogy a poroszországi evangélikus egyház hivatalosan vett részt a bonni „unio-conferentián” az ó-katholikusokkal: mit ítéljünk e tárgyban?! Vagy a pápával is foghatnak „értekezni”? Az olyan kifejezés, mely nagyon sokat akar mondani, közönségesen semmit sem mond.

Az egyetemes zsinat fejedelemileg kinevezett tagjainak sorozatába tartoznak a leginkább magas állású 30 királyi hivatalnok nevei; a lelkészek közül csak 3 van tősgyökeres református. u. m. Hengstenberg, Thielen és Neuenhaus.

Közli: Rácz Károly.

KÜLÖNFÉLEK.

Kétszázados emlék ünnepély. A debreczeni ref. kollégiomi hittanszaki önképző társulat által a főisk.

énekkar közreműködése mellett a magyar prot. hitvallók nápolyi gályarabságból való kiszabadulásunk kétszázados évfordulati napján 1876, február 11 kén d. u. 5 órakor a főtanodai énekkeremben tartandó emlék ünnepély műsorozata: I. A hit, Bognár Ignác, előadja a főisk. énekkar. II. Elnöki megnyitó beszéd, Bethlendi Endrétől. III. Emlékbeszéd, Orosz Istvántól. IV. 46. zsoltár, előadja a főisk. énekkar. V. Dicsőítőtemény előadja egy társulati tag. VI. Esti himnus (a Hugenottákból), előadja a főiskolai énekkar.

Tököli Szabás kegyes alapító évi emlékünnepele jan. 26. tartatott meg a debreczeni ref. főtanoda énekkara által, a végrendeleti alapítványból fejenként 10 ft 50 krral jutalmaztattak az énekkar kitűnő tagjai Hajdu Zsigmond, Szele György és Szendi János hithallgatók.

Pályaművek. A debreczeni ref. kollégiomban az 1875-ik évre kitűzött pályakérdések eredménye: 1. A Hátvani, latin nyelven irandó, ez idén vallástani, kérdésre érkezett egy pályamű, szerzője Madarász Lajos, IV. é. hithallgatónak jutalom 42 ft. 2. A Keresztesi-Déák 1-ső alapítványra, természetrajzi, kérdésre bejött egy mű, szerzője Kapitány Zsigmond II. é. hithallgatónak a féldíj 42 ft. 3. A Keresztesi-Déák 2-dik alapítványra jogtani kérdésre érkezett egy mű szerzőjének Csató Zsigmond III. é. joghallgatónak, a díj 84 ft. 4. A Várdi-Szabó neveléstani pályára kérdésre beadott egy mű szerzőjének Sörös Vilmós II. éves hithallgatónak pályadíj 50 ft odaitéltetett. 5. A Péczely 5-ik alapítványra a klassika literatura mezejéről tűzött kérdésre pályázó egy mű rendkívüli gyenge volta miatt nem jutalmaztattott s a névreljő jelíges levél elégettetett. — A múlt évben tehát érkezett mindenik kérdésre egy-egy pályamű. Ez évre is kitűzte a tanárkar a pályakérdéseket.

Sors húzás. A „Szent-László-Egyház” (u. p. Zala-Szent-Mihály) czimen engedélyezett sorsjáték húzása 1876 decz. 30-ra halasztatott.

Üdvözlet Simon Andornak. — Szives volt Ön múlt évben a Lapok szerkesztősége útján — számomra a Tiszáninnyi e. t. kerület 1875-ik névtárát megküldeni: fogadjon új állomásán szives kézzorításomat, s azon óhajátomat, hogy nagyon sok időig hirdethesse az ígét — mind alkalmas, mind alkalmatlan időben. (Vaskalap.)

Halálhírek. 1) Kún Dániel ügyvéd a s.-pataki ref. főtanoda jog- és jószágigazgatója f. é. jan. 29-kén élete 68. évében elhunyt. 2) Szenté Zsigmond Kis Harsány-i ref. lelkész f. é. jan. 15. meghalt. — A boldogult született Mohácson, 1800-ban; tanult Debreczenben, hol sénéorságot is viselt. Kis Harsányban 40 évig volt lelkész. Áldás az elhunytára!

Lang Henrik — 1871 óta zürichi lelkész f. é. jan. 13-kán 49 éves korában meghalt. A modern veszélyes theologia egyik nagyhangú szónoka, tudományos ebjonita, ki a Krisztust pusztá embernek vallotta, s ezzel következetesen a gondviselő, könyörgést meghallgató ker. Isten hitet is elveté. Pantheista semmi nem egyéb volt ő, s a ki őt mint új prófétát követni merészli, az a protestáns általában a keresztyén egyház érdekei ellen cselekszik. Vigasztaló az, hogy biblia ellenes nézetei, mint tartalmatlan üres szavak el fognak enyészni.

Clément Rudolf hittanár a Vand kantoni szabad egyház hittani intézetében f. é. jan. 14. elhunyt. Vinet tanítványa s „biblia embere” volt.

T Á R C Z A.

Emlékezés a magyar protestáns gályarabokra.

— A gályarabságból szabadulás kétszázados évfordulóján, 1876.
február 11. —

„Boldogok a kik háborúságot szenvednek az igazságért: mert azoké a mennyeknek országa.“ (Máté 5, 10.)

Állok százados s szent sirok felett
Megilletődve; — arczom elborul;
— Gyász mindenütt! . . . a csend oly ünnepi . . .
Felém a fáknak zuzmarája hull.
Ajkam busongó hála énekét,
A röpke szellő gyorsan kapja el,
S reá lezajlott zord napok felől
Bánatos viszhang, válaszol felel.

Miért e hymnus kobzom hurjain?
Talán kérditek: kik alusznak itt? . . .
H i t h ő s ö k voltak! „kiknek sirjain
A feledésnek tüske bokrait
Ingatja már ma vándor fuvalom“
S róluk a költő lantján nem regél . . .
Bár hamvukat penész takarja rég
Az ő nevök miként „az Isten él!“

Szenvedtek ők! h i t é r t bilincseket,
Büzhödt börtönben ajkuk énekelt;
Nem törtek meg a korbács ütlegen,
Fenekig hajták a bürök kehelyt.
Nem! . . . a nagy lélek meg nem törhető . . .
Hitvány szolga nép, hajt térdet porig,
K i h i s z, r e m é l: az eltűr vést, csapást;
Nem csügged az: „kiben Isten lakik!“

Szenvedtek ők! h i t é r t gyalázatot,
Veré őket a gúny lángostora;
A vész között megálltak bátoran,
Lelkük erősbült hitnek általa,
Buzgón imáztak szomj éhség között . . .
Vigasztalódtak olykor szent dalon;
Tenger zaját ez ének elnyomá:
„Az Ur énnékem őrző pásztorem!“

Szenvedtek ők inséget, — szenvedék:
Silány poroszlók durva hangjait;
„R o t h a d t s z a l m á n“ alvának, — fázva át
Sok éjszakának gyászos kinait.
Hóhérjaik szitkokkal illeték,
Diszes nevük volt „o k t a l a n b a r o m“ *)
— E kép előtt a reszketés fog el,
Átfutja lelkem fájó borzalom.

*) Rác Károly „A pozsonyi vértörvényszék áldozata.“ 209 l.

Hazug koholmány, aljas ráfogás;
V a l l á s g y ü l ö l e t — őket üldözé,
Midőn dörögve felhő tornyosult,
S vallásunk napját éj homály fődé.
Óltárainknál mégis áldozunk,
Hiszszük: Isten ránk szebb jövőt derít . . .
S eltörli majd mártyrjaink felett
Szemünknek hulló sűrű könyeit.

De im mi ez?! . . . mi csillan messziről?
Hablocscsanás? napébredés talán?
— Ah! gálya jő . . . gyorsan repül, evez,
Az ébredő nap bibor hajnalán.
Rajt' sáppadt foglyok, sok derék papunk . . .
Mind h i t s z i l á r d; egyet sem véve ki,
Minő alak?! — minő apostol arcz?
Látjátok é? — ez a nagy S é l y e i!

Látjátok-é? . . . tekintsetek reá!
— Alázattal most szent imát rebeg —
A buzgóság nem hagyta el, — nem őt;
Zúgó tenger, zsongó habok felett.
Míg a fohász repül a menny felé
Hab csendesül, és minden úgy figyel . . .
A szunnyadó viszhang életre kél,
S a mártyrokkal együtt énekel!

A szent fohászt meghallgatá az Ur,
— Óh! a hívőt vézből kimentí ő —
Porzó habon Hollandnak partiról
Fehér vitorlás mentő gálya jő;
R u y t e r *) vezérli; — s rögtön általa
Megváltatnak az annyit szenvedők;
E férfiú emléke szent legyen,
S ma bércz, vihar és ajkunk zengje őt!

A vén Időnek gyors gépezetén,
Kétszáz esztendő ujjal lefolyt;
Ha sirtunk eddig — illő látni már
A köny helyett — az ajkon vig mosolyt.
Azok kik itt alusznak édesen,
Hadd ébredjenek most a lant szaván . . .
Jertek! és üljünk hála ünnepet
Egy szebb jövőre korszak hajnalán.

Jertek! és üljünk hála ünnepet,
E szent sirokhoz vélem jertek el;
Az áldozat legyen engesztelő
Legyen meghatva: szív, lélek, kebel.
És a jelenkor ifju népe, e
Hamvak fölött intő példát vegyen . . .
S egy szívvel, szájjal zengjük, mondjuk ezt:
Az ő emléküket szent s áldott legyen!

K ó s a E d e.

*) Ruyter Adorján Mihály holland tengernagy.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.